

Sveriges lantbruksuniversitet

Fakulteten för Veterinärmedicin och husdjursvetenskap

Hinnologienheten

Seminariekurs i hippologi, 5 hp

2020

**Möjligheter för tävling och prestation som
funktionsnedsatt ryttare**

Ida Apelgren

Strömsholm

HANDLEDARE:

Gabriella Thorell, Strömsholm

Seminariekurs i hippologi (HO0115) är en obligatorisk del i hippologutbildningen och syftar till att ge de studerande grundläggande träning i att självständigt och på ett vetenskapligt sätt kunna analysera och relatera olika värden, samt redogöra för uppgift skriftligt och muntligt. Föreliggande arbete är således ett studentarbete på A-nivå och dess innehåll, resultat och slutsatser bör bedömas mot denna bakgrund.

INNEHÅLL

REFERAT	2
INLEDNING	2
Problem, syfte och frågeställning	3
LITTERATURSTUDIE	3
Upplevelser för personer med funktionsnedsättning	3
En extraordinär ridsport	4
Påverkan av ridning för personer med funktionsnedsättning	5
DISKUSSION	5
Slutsats	6
REFERENSER	6
Internet	7

REFERAT

Möjligheter för tävling och prestation ser olika ut för varje individ. För funktionsnedsatta kan det lätt bli antaganden och fördomar om exempelvis bidrag och assistans, vilket i sin tur ses som en fördel. Syftet med denna litteraturstudie är att sammanställa ett urval av vetenskaplig forskning som undersöker de fysiska och psykiska möjligheterna för tävling och prestation som funktionsnedsatt. En funktionsnedsättning kan vara medfödd eller komma från en olycka eller skada, vilket gör att förutsättningarna ser olika ut även för dem. Syftet med denna litteraturstudie är att sammanställa ett urval av vetenskaplig forskning som undersöker de fysiska och psykiska möjligheterna för tävling och prestation som funktionsnedsatt genom att besvara frågeställningarna; Hur är möjligheten till tävling och prestation som pararyttare? Hur ser tränare på coaching av idrottare som besitter en funktionsnedsättning? Hur påverkar utövandet av ridsport personer med funktionsnedsättning psykiskt? Resultatet visar att det krävs ett engagerat team bakom framgången hos de som besitter en funktionsnedsättning. Studierna har gett en mer nyanserad bild över hur möjligheter till tävling och prestation för pararyttare ser ut, samt hur tränarnas syn på hur det är att träna funktionsnedsatta uppfattas. Genomgående har ridningen och ridsporten haft en positiv inverkan på funktionsnedsatta personers liv och gett dem ytterligare möjligheter. En av studierna visar att tränare som coachar och tränar idrottare med funktionsnedsättning är mycket positivt inställda till arbetet. Tränarna angav dock att det finns en skillnad i resurser hos tränarna själva och för lite kunskap om självaste funktionshindren. Sammantaget visar studierna på att med en funktionsnedsättning krävs det ett starkt team bakom den aktive, med ett stort engagemang för att nå framgång. Möjligheterna till tävling och prestation för funktionsnedsatta är idag god.

INLEDNING

Hästsporten är en bred sport med många olika grenar för båda könen och även för de som besitter en funktionsnedsättning, som benämns pararyttare. Hästsporten har varit en sport som fört med sig fördelar för funktionsnedsatta (Lundquist Wanneberg, 2014), sedan år 1994 administrerades det av Svenska Ridsportförbundet. (Nationalencyklopedin 2020). Det gör att funktionsnedsatta också har en möjlighet till en aktiv livsstil. Däremot så är upplevelsorna som funktionshindrad att delta i en elitsport baserat på komplexa förhållanden, som ryttarens egna förmågor och den kapacitet kroppen tillsammans med hästen bildar. Det finns speciella klasser för pararyttare med bred utsträckning av klasser, allt från nybörjare upp till EM, VM och OS. Klasserna har olika grader för hur stor omfattning av funktionsnedsättning den startande har och programmen är speciellt utformade efter de olika graderna. Det finns två olika tävlingar att välja mellan, en där egen häst medtages och en där arrangören ger möjlighet att låna häst (Svenska ridsportförbundet 2019).

”Grad I Omfattar ryttare med de mest omfattande funktionsnedsättningarna. Rider program i skritt.

Grad II Rider program i skritt och enklare ridvägar i trav.

Grad III Innehåller program i skritt och trav med mer sammanhängande och komplicerade travdelar

Grad IV Ryttarna rider program i skritt, trav och galopp ungefär motsvarande LB-LA:1

Grad V Omfattar ryttare med mindre omfattande funktionsnedsättningar. Rider program motsvarande MSV och högre.” (Svenska ridsportförbundet 2019).

I en kvalitativ intervjustudie av Ericson (2014) undersöktes hur det var att vara hästmänniska med ett funktionshinder. Detta för att förmedla kunskapen om hur svårigheterna i vardagen med hantering av hästar såg ut. Personerna som deltog i studien hade av blandade funktionshinder; dövblinda, blinda, gravt synskadad samt nedsatt kroppsfunktion. Resultatet visade på att det finns högre risker i stallet som funktionsnedsatt och att det var viktigt att ta hjälp av personer utan funktionsnedsättning samt ha en god planering om hur allt ska fungera. De tunga och fysiska momenten som exempelvis mockning fungerade i en liten utsträckning bra men blev snabbt tungt. Skötsel av häst var lättare. Vikten av organisering och allt höll samma placering var mycket stor. Även planering av byggnation och utformning av stall var viktigt för att de funktionsnedsatta skulle ha möjlighet att utföra sina sysslor. Exempel på detta var breda stallgångar, dörrar som svänger upp lätt och inte var för tunga, inte ha spånggång och att avståndet till anläggningen inte var för lång.

Problem

Avsaknaden av förståelse för den funktionsnedsatta individen kan komma att medföra psykiskt lidande för den funktionsmässigt drabbade. För att öka förståelsen behövs mer forskning kring hur den funktionsnedsatta ser på sina möjligheter till tävling och prestation inom ridsporten.

Syfte

Syftet med denna litteraturstudie är att sammanställa ett urval av vetenskaplig forskning som undersöker de fysiska och psykiska möjligheterna för tävling och prestation som funktionsnedsatt.

Frågeställning

Hur är möjligheten till tävling och prestation som pararyttare? Hur ser tränare på coachning av idrottare som besitter en funktionsnedsättning? Hur påverkar utövandet av ridsport personer med funktionsnedsättning psykiskt?

LITTERATURSTUDIE

Upplevelser för personer med funktionsnedsättning

I en studie av Dashper (2010) genomfördes det djupintervjuer med fem olika pararyttare på elitnivå. Syftet var att undersöka hur pararyttarnas identitet, engagemang, förtroende samt de hälso- och sociala fördelar påverkas i ridsporten med en funktionsnedsättning. Alla fem pararyttare hade tillgång till bra ekonomi, support och även emotionellt stöd. Det var blandat med kvinnor och män. De intervjuades en och en där de fick frågor om hur livet har förändrats sen de började med ridsporten och hur deras upplevelser varit. Intervjuerna skedde vid ett tillfälle per person. Resultatet visade att engagemang i ridsporten hos personer med en funktionsnedsättning kan ha positiva, till och med livsförändrade effekter. I sina resultat kunde forskaren påvisa att ridsporten påverkade genom att generera struktur, mer social kontakt hos funktionshindrade och alla fem personer som blivit intervjuade sa att de hade fått en positiv upplevelse av deltagandet inom sporten. Den kroppsliga svårigheten är viktig att ta med för att skapa en förståelse i hur svårt samt annorlunda det kan vara och borde inkluderas i fortsatta studier för att få med ett helhetsperspektiv (Dashper 2010).

Att träna idrottare med en funktionsnedsättning

Wareham et al. (2017) genomförde en studie där forskarna undersökte om funktionsnedsatta idrottare får samma förutsättningar från tränare som personer utan en funktionsnedsättning på samma nivå har. Forskarna undersökte även om det gick att urskilja ifall de funktionsnedsatta också fick coaching för att uppnå den fulla potentialen. I studien intervjuades tolv tränare varav tio tränade funktionsnedsatta idrottare under studiens process och två tränare hade fram till föregående år tränat funktionsnedsatta. Nio av tränarna hade idrottare på paralympiska spelen, två på världsmästarnivå och den sista på nationell nivå. I intervjuerna ställdes frågor om deras karriärutveckling, åsikter om idrottare med funktionsnedsättning och om hur det är att träna en funktionsnedsatt idrottare. För att få fram resultaten delades intervjuerna in i två grupper; en grupp med tio tränare som hade erfarenhet av funktionsnedsatta innan de började träna dem och en grupp med två tränare som inte hade tidigare erfarenhet. Bland de tolv som var med i studien var det endast en som valde att börja träna funktionsnedsatta för att främja dennes karriär medan de andra coacherna svarade att det hade varit en dröm att träna personer med funktionsnedsättning och kunna hjälpa till, eller att de själva hade en funktionsnedsättning.

En gemensam nämnare tränarna hade, var problem med resurserna i hur de skulle träna individerna under samma förutsättningar. Många tränare ville först inte börja träna funktionsnedsatta, då det var vanligt med en uppfattning om att det skulle ha skadat tränarnas rykte. Resultatet visade att de tränarna som hade tidigare erfarenhet, samt en av de utan, blev positivt inställda till att träna personer med funktionsnedsättning då det utvecklade dem själva som tränare. En av tränarna uppgav att genom att träna funktionsnedsatta, gav det denne bättre förutsättningar och erfarenhet i karriären, och detta var skälet till varför denne valde att träna funktionsnedsatta. Slutsatsen av forskarnas studie var att de fanns en distinkt skillnad i resurser, träning och status mellan att träna personer med och utan funktionsnedsättning samt att det fanns för lite kunskap om funktionsnedsattas förutsättningar innan tränarna börjat träna funktionsnedsatta individer (Wareham et al. 2017).

En extraordinär ridsport

Hedenborg (2017) genomförde en studie med syftet att analysera den danska ryttaren Lis Hartels liv genom ett köns- och funktionsnedsättningsperspektiv. Hartel tog silvermedalj under de olympiska spelen år 1962 och år 1956 och hon var den första kvinnan som tog en medalj samt en av de få kvinnliga tävlande i den könsmixade sporten. Hon hade även sjukdomen polio och hon tävlade mot icke funktionsnedsatta då paradressyren inte var en enskild klass vid den här tiden.

På grund av Hartels bortgång den 12 februari 2009, så genomfördes studien genom att analysera hennes tävlingsresultat, tidigare intervjuer, artiklar och hennes biografi. I artiklarna belyser forskaren om hennes framgång innan hon kom ut med att hon hade sjukdomen polio. Det skrevs i media om att hon var kvinna och borde tävla i en separat klass. Det skrevs påståenden om att hon kommit så långt för att hon tränade sin häst själv och då skulle tagit hjälp av manliga ryttare. Studiens resultat visade att åsikter kunde förändras utifrån det kraftfulla könssystem som fanns. Emotionellt stöd från familj och den sociala bakgrunden spelade stor roll för framgången. Medias bevakning innebar en påfrestning och hon kritiserades för att hon var en kvinnlig idrottare som tävlade i OS. När det sedan kom ut att hon hade polio ändrades åsikterna snabbt och hon blev istället en hjälte. I intervjuerna var hon tydlig med hur hon själv arbetat hårt för sin framgång och tränat upp sin häst själv utan hjälp från män vilket hon anklagats för i början. Slutsatsen blev att den negativa könsbaserade åsikten om att hon var kvinna och tävlade på hög nivå ändrades till positiv när hon sedan kom ut med att hon var sjuk i polio men trots det presterat och tagit OS-medalj. Detta har i sin tur

medverkat till att kvinnor och män idag tävlar på lika villkor utan att det väcker åsikter samt att möjligheten till tävling och prestation som pararyttare har förbättrats (Hedenborg 2017).

Påverkan av ridning för personer med funktionsnedsättning

Lundquist Wanneberg (2014) undersökte om ridning hade en påverkan på funktionsnedsatta personers identitet. Det var 15 personer som deltog i studien varav tolv var kvinnor och tre var män var mellan åldrarna 15–65, alla med olika funktionsnedsättningar. Den kvalitativa studien bestod av personliga intervjuer där forskaren fokuserade på att få med uppfattningar, attityd, inställning och beteende. Intervjuerna följdes av ett formulär där de deltagande kunde svara öppet på frågorna, som sedan analyserades. I analysen söktes det efter mönster bland deltagarnas svar, som exempelvis uppfattning, erfarenhet och idéer. Utifrån dessa svar delades de in i två huvudgrupper; tidigare identitet och formlandet av den nuvarande identiteten. Resultaten indikerade på att ridningen möjliggjorde för de deltagande att höja självförtroendet och känna större lycka genom fysisk träning. Sammankopplat med forskarens identitetsteorier kunde de deltagande antingen skapa en ny identitet genom ridningen, eller återgå till den identitet de hade innan sin skada eller sjukdom. Andra fynd forskaren gjorde i sin studie var upptäckten om att oavsett om de deltagande hade tidigare erfarenhet av ridning och hästar, kunde de höja självförtroendet på hästryggen. Hästen möjliggjorde upptäckter och upplevelser för de deltagande som de inte kunde fått utanför ridningen. Slutsatsen var att ridningen har en positiv påverkan på funktionsnedsattas identitet och deras syn på dem själva i samhället.

DISKUSSION

I de fyra olika studierna av Dashper (2010), Hedenborg (2017), Wareham et al. (2017) och Lundquist Wanneberg (2014) studerades olika perspektiv. Det handlar bland annat om ekonomi, tillgång, svårighetsgrad av funktionsnedsättning, bemötande generellt av både tränare och personer i omgivningen samt psykiska svårigheter.

I början av kvinnans medverkan i ridsporten menar Hedenborg (2017) att det var stor generalisering vilket idag inte ses på samma sätt. Lis Hartel blev kritiserad för att vara en tävlande kvinna och påståenden uppstod att hon kommit så lång för att hon tränade sin häst själv med hjälp från män. Forskaren tar upp att livsnödvändig hjälp i vardagen var viktigt för Lis Hartel då hon behövde ett stort emotionellt stöd av familjen på grund av påfrestningar i vardagen samt prestation efter att hon blivit diagnostiserad med polio. Att funktionsnedsatta behöver använda sig av extra hjälp är därför en självklarhet. Det krävs ett starkt team bakom funktionsnedsatta för att kunna nå framgång. Möjligheterna till tävling och prestation blev bättre för kvinnor samt funktionsnedsatta efter att Lis Hartel nått sin framgång, vilket visar på att det också är möjligt för båda kategorierna. Detta har i sin tur lett till att egna klasser för funktionsnedsatta har tagits fram och det finns idag goda möjligheter att tävla på olika nivåer beroende på grad av nedsättning.

Tränare möter många olika typer av individer i sitt yrkesliv, däribland funktionsnedsatta. I Wareham et al. (2017) studie förekom en majoritet av tränare som tränade funktionsnedsatta personer för att utveckla sin egen förståelse kring funktionsnedsättning och sig själva medan minoriteten valde att göra det som ett karriärmässigt steg. Detta resultat visar på att tränarna hade en nyfikenhet för utmaningen i att träna aktiva med en funktionsnedsättning. Studien har däremot ett smalt urval, vilket medför att motivet för engagemangen i träningarna inte är generaliserbart. Att en tränare valde att göra det för karriären väcker frågan om det bara var en tillfällighet eller om det faktiskt förekommer. En annan fråga som också uppstår är om detta även förekommer bland tränare av pararyttare eller inte, då denna studie är gjord på idrottare inom andra idrotter. För att stärka resultatet kunde studien ha utvecklats med fler intervjuer och tränare.

I studien av Dashper (2010) fokuserades frågan om effekten av ridsporten hos de funktionsnedsatta. Upplevelsen var positiv men den kroppsliga svårigheten belystes inte med vilket gör att studien skulle kunna utvecklas ytterligare. Metoden och material var lite diffus vilket skapade lite förvirring. Resultatet visade att genom strukturen och den sociala kontakten som ridsporten gav hade positiva, till och med livsförändrande effekter för de funktionsnedsatta. Eftersom studien bygger på ett litet urval av elitryttare med en funktionsnedsättning så kan slutsatsen inte generaliseras till funktionsnedsatta generellt men det finns en stor möjlighet till vidare forskning inom ämnet.

Att ridsporten bidrar till en positiv inverkan, som genom att funktionsnedsatta personer får känna lycka genom fysisk träning, är något som tas upp i studien av Lundquist Wanneberg (2014). Studien tar också upp att personerna som medverkade antingen kunde skapa en ny identitet eller återgå till den de hade innan sin sjukdom. Ridsporten konstaterades ha en positiv påverkan på de funktionsnedsattas identitet såväl som deras syn på dem själva i samhället. Kopplingen mellan identitet och mående skulle kunna förklaras vidare, och studien saknade frågor som kunde resultera i större förståelse för bakomliggande faktorer. Det hade också varit intressant att inkludera fysisk påverkan av ridning då det påverkar psykiskt mående.

Alla fyra studier medförde att kunskapen för de svårigheter som uppkommer med en funktionsnedsatt person blev större både i vardagen och på tävling. Ett stort engagemang hos personen med funktionsnedsättning spelar in för att denne ska kunna nå framgång. Den kroppsliga nedsättningen begränsar mycket men de upplevda fördelarna är också många.

Slutsats

Sammantaget visar studierna på att med en funktionsnedsättning krävs det ett starkt team bakom med stort engagemang för att nå framgång. Möjligheterna till tävling och prestation för funktionsnedsatta är idag god förutsatt att de som besitter en funktionsnedsättning har ett team bakom sig. Tränarna angav dock att det finns en skillnad i resurser hos tränarna själva, och för lite kunskap om självaste funktionshindren. Ridsporten påverkade funktionsnedsatta psykiskt genom antingen att de kände att de fick samma möjligheter och förutsättningar som innan sin funktionsnedsättning, eller genom att skapa sig en ny identitet. Många upplevde också en positiv förändring genom ett höjt självförtroende och en ökad lycka genom fysisk träning.

REFERENSER

Dashper, K. (2010). "It's a form of freedom" The experience of people with disabilities within equestrian sport. *Annals of Leisure Research*. Vol. 13 (1-2). ss. 86-101.

Ericson, J. (2014). *Den halte, lytte, blinde och döve hästmänniskan*. Kandidatuppsats, Sveriges Lantbruksuniversitet, Alnarp. ss.53.

Hedenborg, S. (2017). Lis Hartel - an extraordinary equestrian. *Sport in society*. Vol. 20 (8). ss. 1030-1046.

Lundquist Wanneberg, P. (2014). Disability, Riding, and Identity: A Qualitative Study on the Influence of Riding on the Identity Construction of People with Disabilities. *International Journal of Disability, Development and Education*. Vol. 61 (1). ss.67-79.

Wareham, Y., Burkett, B., Innes, P. & Lovell, G.P. (2017). Coaching athletes with disability: preconceptions and reality. *Sport in Society*. Vol. 20. ss. 1185–1202.

Internet

Svenska ridsportförbundet. 2019. Tävlingsreglemente Paradressyr. Tillgänglig:
https://www.ridsport.se/globalassets/svenska-ridsportforbundet/dokument/tavling/arrangorer/arrang-rsguide_paradressyr_webb.pdf.
[Hämtad 2020-01-30]

Nationalencyklopedin, parasport. Tillgänglig:
<http://www.ne.se/uppslagsverk/encyklopedi/lang/parasport>
[Hämtad 2020-02-02]